

Arról, amit az erdészeti- és faipartörténetünk egy néprajztudóstól kapott

„[...] meglátogattam az öreg Sütő Bélát is műhelyében [...]. A műhely most [1956] sívár, népművésznők ablakkereteket tákol és házzámokat fest a néptanácsnak.”

/Balogh Edgár, 1956/1979./

Talán a *Kászoni székely népművészet* c., 1972-ben megjelent könyve áll a legközelebb az erdészekhez; az asztalosoknak azonban biztosan a legkedvesebb az ugyancsak ebben az évben, a vargyasi festett bútorról, a *Sütő családról* írt munkája. Véleményünknek az erdészekre vonatkozó részét körülményesebb volt megfogalmazni, mert a szerzőnek páratlanul szép és részleteiben is kidolgozott, pontosan ábrázolt néprajzi grafikája minden írásában, első látásra megnyeri az olvasó tetszését. Az egykori székely erdészettel-vadászattal is foglalkozó - mindig megnyerő stílusban írt - néprajzi munkáinak száma pedig igen jelentős. Vagyis, dr. Kós Károly (Sztána, 1919-1996, Kolozsvár) életműve gazdag erdészeti-faipari vonatkozásban is, van miből válogatni.

A harmadik kötetében például, amelyre szintén hivatkoznunk kell, a *Népelet és néphagyomány* /1972/ c. könyvében az erdő szomszédságának is köszönhető specializált falvak bemutatásával érzékeltette annak eltartóképességét. Ugyancsak itt összefoglaló képet is nyújtott a *tutajozás* jelentőségéről, hangsúlyozva azt, hogy Erdély legnevezetesebb vízi útja a Maros volt: „A Maros szállította évszázadokon át a Gyergyói-, Kelemen- és Görgényi-havasok s lennebb a Hunyad megyei erdőségek fáját s a nevezetesebb erdélyi sóbányák termékeit az alsó, erdőtlen, sóban szűkölködő vidékek felé” /15./

Dr. Kós Károly magával hozta a minden területen maradandó értékű alkotó apa, az építész, író, néprajztudós, lapszerkesztő, demokrata politikus, Kós Károly szellemét és tehetségét, ami a hűség különféle megnyilvánulási formáiban is jelentkezett. Idesoroljuk például az erdővel, fával kapcsolatos tárgyak, munkaeszközök, mesterségek szakszerű megfigyelését, a tapasztaltak tudományos, lelkiismeretes visszaadását.

Idézzünk a már említett *A vargyasi festett bútor* c. könyvből: „*Vargyas*. Az udvarhelyszéki *Erdővidék* e szép falujában tovább élt a festett bútorok divatja, és ugyanekkor ez a község az erdélyi festett bútorok egyik legrégebbi, magas művészi színvonalú termékeket előállító központja, ahol a *legnevezetesebb bútorfestőasztalos-család* egyik élő tagja, *idős Sütő Béla* személyében egyaránt kitűnő mesterét és hagyományörzőjét találni az itteni festettbútor-készítésnek” /6./

Dr. Kós Károly idézett könyvében *Imreh István: Adatok Gábor Áron életrajzához /Kelemen Lajos Emlékkönyv, Kvár. 1957. 349-360./* c. írására hivatkozva, megemlékezett a berecki „*Asztalostársaság*”-ról is, hol 23 éves korában Gábor Áron asztalos képesítést nyert. Az ő szakmai tudására jellemző, hogy festett „*kaszent*” [kihúzzható fiókokkal ellátott szekrényt], „*thékát*” [könyvszekrény, faliszekrény, sarokszekrény] és más, hasonlóan igényes bútorokat készített: „Asztalos tehát, akit 1848 első időszakában társai is gyakran «mészter uram»-nak neveznek” /*Imreh I. i. m. 257./*

Gábor Áromak erről az időszakáról szól a költő is:

„Végre civil volt hát újra,
s törhette a fejét mostmár:
hogyan s mint lesz ezután? -
Végül annyi hányódtatás,
mesterlegény-út után
Moldvában,
egy nagybojár udvarában
kötött ki, mint *asztalos*.”

/Molnos Lajos: Gábor Áron. 1979./

Nem kevésbé értékesek, instruktívak *dr. Kós Károly* könyveinek egyes fejezeteihez fűzött jegyzetei is, melyekben szerencsésen összefonódik a néprajz a helytörténettel, és több esetben értékes erdészeti-faipari adatok látnak napvilágot. Ilyen jellegű például a *Kászoni székely népművészet* c. kötetnek a *vízifűrészek* történetére vonatkozó kiegészítés /uo. 90./

Az egykori erdővel kapcsolatos ismereteinket számos értékes adattal gazdagítják *dr. Kós* kisebb terjedelmű dolgozatai is, melyek közül nemegy a *Művelődés* hasábjain jelent meg. Ezek közül kiemelkedik a *Backamadaras gazdasági élete a XVIII. században* c. /*Művelődés 1977/5./*, melynek alábbi sorai a székelyföldi *szabad vadászat*ról tanúskodnak: „De a Vadászatnak Jussa [joga] eleitől fogva *mindenekkel köz lévén* és az (: azt az üdöt kivéven, melyben néhai nagy és örök emlékezetű Felséges II József Császár uralkodásának vége felé ki adatott kegyelmes Parantsolattya szerént az Vadászat Árendában [haszonbérletbe] Adatni rendeltetett volt :) *soha is tilalom alatt nem tartván* olly közönséggé [közössé] lett, hogy nem tsak az idevaló Lakosok *minden személy válogatás nélkül*, sőt az távul való Hellységbéliek is eljönnek és azhol tetszik szabadosan vadásznak.”

A *székelyföldi szabad vadászat*ról szólnak az „*Urbarialis Conscriptio*”-k, az úrbéri összeírások is. Ezek közül, pl. a szárhegyiében, 1820-ból az alábbiakat olvashatjuk: „A Halászat, vadászat, kortsomárlás, [...] az itten teremni szokott Gombaknak, és Vad Gyümölcstöknek Szedhetése, a Parasztoknak egy átalyában Szabados Szokott lenni.”

Az 1791-ből származó, backamadarasi gazdasági jellemzés 6. pontja meggyőző emléket állít az „erdőnek”, bizonyítva a nép életében betöltött jelentősé-

gét: „6-dik. *Haszna és jósága ez helynek a környékben lévő és tsaknem szomszéd erdős és havasos helységekből származik, [...]*”- olvashatjuk. Hasonlóképpen értékes dokumentuma a közleménynek a *közös erdők* használati módjáról írt rész is: „[...] fel szokott osztatni *ilyen proportioval: az bébíró Magnas Possessoroknak* adattatik kétszer annyi rész mint edgy *Egyházi Nemes* [egytelkes nemes] vagy *Szabad embernek*, ennek ismét két annyi, mint edgy *Jobbágnak* vagy *Zsellérnek*.”

A fenti szövegből kitűnik, hogy a *közserdő* „egyéni ingyenhasználat tárgya” volt, mely azonban ugyanakkor „a községi szükséglet fedezésére is” szolgált. Innen az a bizonytalanság, mely uralkodott a XIX. sz. végén és a XX. sz. elején végbement *erdőarányosítás* során. Az 1871: LV. tc. - az arányosítási törvény - szerint ugyanis *közserdőnek* azt tekintették (többek között), mely „egyéni ingyenhasználat tárgya nem volt”, és „okiratilag a községi szükségletek fedezésére rendeltetett”. Az idézett szöveg folytatása pedig, ugyanarra a szabad használatú erdőre vonatkozóan, így szól: „Ennek felette ezekből szoktak vágattatni az *közönséges* [közös] *szükségelekre kívántato fák*, u.m. az *Hidakra* [...]”.

Hasonlóképpen gondolatébresztő közleménye *dr. Kós Károlynak* az 1869-ből származó *Feljegyzések Csikmadaras gazdasági életéről* /Művelődés, 1977/2./ c. írása, mely szintén sikeresen szolgálja a kutatott terület erdészeti- és faipartörténetének megismerését. Ismételten szólnunk kell végül az 1976-tól megjelenő *Népismereti Dolgozatok* témánkat érintő közleményeiről, hiszen a sorozat egyik szerkesztőjének, *dr. Kós Károlynak* köszönhető, hogy szakmánk múltjának ismertetése ezekben a kötetekben méltó helyet kapott.

„.... fent a havasokban
hatalmas csendjében az estnek
most épp lobogó tűz köré
heveredtek le
a törődött testű favágók
kézügyben
mintha ájultan
hevernek fűrészek fejszék botok”

/Molnos Lajos: Favágók este. 1978./

DIN ISTORIA
SILVICULTURII
ROMÂNEȘTI

Dr. Ing. DUMITRU IVĂNESCU

EDITURA "CERES"

București